

Nr 94.

Av herr **Lindhagen**, om inrättande av ett näringshygieniskt institut i Sverige.

En av intressepolitikens många obegripligheter är dess obenägenhet att ägna nödig uppmärksamhet åt det, som är ett neutralt dagligt intresse för alla. Man skulle kunna tycka, att dylika reella frågor av den största betydelse skulle kunna vinna partiernas gemensamma bevägenhet. Men så är icke förhållandet. Förmodligen ligger förklaringen till en del däri, att intressepartierna äro så helt upptagna av sina egna rättigheter och andras förpliktelser, att de varken ha tid eller lust, ja, icke ens komma på den tanken, att man bör sysselsätta sig med något annat. En annan orsak ligger säkerligen också däruti, att partierna uti de verkliga realiteternas omvårdnad instinktivt förnimma något oöverkomligt. Deras kamp har till uppgift att ernå makten, och deras kampmedel måste då vara att med våld, förslagenhet eller kompromisser slå ner varandra. Uti ett sådant system blir karaktärsdaning enligt sakens natur utestängd från all uppmärksamhet. Men i vardagslivets reella neutrala frågor kan ingenting avsevärt vinnas utan karaktär i våra förhållanden. Hela detta fält måste därför övergivas av intressepolitiken såsom ett hopplöst område för dess begåvning.

En sådan av vår statskonst i regering och riksdag tillspillogiven realitet är *hälsovården*. Det är visserligen sant, att åtskilligt göres, som kan fås för penningar. Med vattenledningar, kloakavlopp och desinficeringar söker man ofta med framgång höja medellivslängden för att nu taga ett exempel. Den personliga hygien åter, för vars höjande fordras icke bara pengar utan än mer människans herravälde över sig själv, överlämnas helt och hållet åt den privata företagsamheten. Att söka medverka till att genom vädjan till andliga krafter, upplysning och föredömen rädda miljoner människor från sjukdomar och elände, det har statsmakten hitintills i möjligaste mån ryggat tillbaka för. På vissa speciella områden såsom i nykterhetsfrågan har den genom enskilda sammanslutningar tvungits att ägna även en sådan sak ett

tämligen ytligt och ofta låtsat intresse. Men att av eget initiativ lägga sin själ i saken, gå längre och i spetsen eller uppförda åtminstone dessa enskilda sammanslutningar att vidga sitt hälsovårdsprogram i en specialfråga till personlig hygien i allmänhet, detta har hitintills ansetts ligga utom uppgiften för all praktisk politik.

Därför har också samhällsordningens omtanke om individen såsom sådan i detta avseende väsentligen begränsat sig till att taga hand om honom, sedan han icke minst genom oförstånd i omvårdnaden om sig själv råkat ut för fullbordade sjukdomar och nedbruten hälsa. Här är det nämligen åter en sak, där man kan åstadkomma något företrädesvis med pengar. Det är för sent att av individen kräva några karaktärsegenskaper och då känner sig samhället genast mera i sitt esse.

Hälsovårdsfrågan är dock, enligt vad alla måste medgiva, i främsta rummet och framför allt ett spörsmål om att *förebygga lidande, nöd och fattigdom genom en sund hälsovård*. Ofantligt med elände uppkommer genom försummelse av den personliga hygien. Detta icke blott för individen själv. Därav följer ock en försvagad avkomma samt oerhörda kostnader för det allmänna och det enskilda. I vårt dagliga liv försummas, man kan väl säga i regel, hälsovårdens enklaste fordringar, och från dem, som vederbör, sprides ingen allmän upplysning om densamma. Ett folk med sunda levnadsvanor, som ofrånkomliga gå i arv från släkte till släkte, har dock däri en källa till kraft och utveckling, som knappast överträffas av något annat.

Det gäller således här en folkupplysning i en omfattande utsträckning till folkhälsans främjande genom skapande av nyttiga folkseder. Därvid gäller det ock att samla och utvidga de rörelser, som i detta avseende så mäktigt begynt med nykterhetsrörelsen och även i andra avseenden här och var visat åtskilliga ansatser. Den lidande mänskligheten, kommande släkten, staternas och kommunernas budgeter, de allmänna kassorna och alla skattebetalare ha ett gemensamt intresse i denna sak.

Ett ganska karaktäristiskt utslag på den vuxna generationens försök att komma ifrån denna sak i följd av dess egenskap att vara en karaktärsfråga, är försöket att hänvisa påminnelserna om densamma understundom och i någon mån till skolorna. Någon betydelse kan ju en undervisning där också få, blott det ej sker teoretiskt utan på något praktiskt sätt, som tvingar till handling. En teoretisk undervisning i skolorna om levnadsvishet överskattas säkerligen mycket. För barn är det ofta så, att dylika lärdomar företrädesvis gå in genom det ena örat och ut genom det andra. De äro för unga att tänka sig in i sådana

saker och lägga förmaningarna på sinnet. Det viktigaste är väl ändå, att de äldres uppmärksamhet fästes på deras egen välfärd. Hos dem finnas möjligheter till ett förståndigt eftersinnande. Det är ju ock de äldre, som sedan kunna i hemmen inverka på barnen genom exemplets makt och barnens bibringande av sunda vanor genom levernet.

Kanske kan ur tidens upplevelser komma fram någon pånyttfödelse även för den verkliga hälsovården, som varit en så obegripligt åsidosatt och förringad sak, men är en så nära liggande lättfattlig och betydelsefull angelägenhet. Man kan icke begära av individerna, att de skola annat än i sällsynta undantagsfall kunna resa sig var för sig. När det är allmänt bruk att försumma det viktigaste och styrelserna i allt väsentligt låtsas som det regnade, följer strömmen med och kan icke annat.

Det finns här liksom i allt annat en utgångspunkt, som är orygglig, nämligen naturen. Det är denna vän och rådgivare, som för närvarande åtminstone är otillräckligt ihågkommen. Även här kommer enligt tusendens förnimmelse en återgång till naturen, till naturläke- domen att bliva räddningen. Denna läkedom skiljer sig från speciella medicinska skolor och lärdomsteorier därigenom, att den i sitt botande av sjukdomar lägger största vikt på att förekomma dem.

Om denna sanning nu är bortskymd för den officiella läkekonsten, är det icke uppsåtligt utan på grund av utbildningen och traditionen. Tidens specialiseringssträvanden medverka dessutom, att den officiella vetenskapen tappar sammanhanget. Den naturliga ordningen, som skapat människokroppen till en organism, där allt samverkar både det andliga och det kroppsliga, förloras ur sikte.

Enligt min mening är det som sagt en skyldighet för statsmakten att sysselsätta sig med dessa utomordentligt realpolitiska frågor. I brist på annat initiativ har jag därför såsom lekman sökt fästa riksdagens uppmärksamhet genom olika framställningar, som än rört sig om den personliga hygien i allmänhet, än begränsat sig till vissa speciella områden för densamma. I all synnerhet har dieten synts mig vara ett förvånansvärt försummat fält. Det har hitintills ej lyckats för- anleda riksdagen till någon framställning annat i fråga om missbruken av kaffe och tobak. Den riksdagsskrivelse som därom avläts år 1912 har emellertid ännu icke lett till någon åtgärd mer än att den på sistå- tiden behandlats av en kommitté, som därom avgivit utlåtande. Trots interpellation för två år sedan har ännu ingenting avhört. Det synes oöverkomligt att infånga något intresse för saken hos de förmodligen

rökande och kaffedrickande befattningshavarna i medicinalstyrelsen och ecklesiastikdepartementet.

Då jag nu således, min plikt likmätigt, måste återkomma till det statsintresse, som innefattas i begreppet personlig hygien, vill jag för denna gång återkomma till näringsfrågan. Var och en vet eller anar åtminstone, att *enkelhet och måtta i mat och dryck samt förståndigt val av näringsmedel (dieten)* skapar hälsa och långt liv. Men ingenting är oss mera fjärran än att följa denna naturens anvisning. Vår medicinska teori och praktik är icke heller vägledare i en dylik levnadsvishet, efter som de personer, som företräda dem, äro lika obehärskade som den övriga mänskligheten. Det bleve för vidlyftigt att i detta sammanhang ingå på några enskildheter i detta omfattande ämne. Det må vara nog erinra om, att en myckenhet av våra dagliga krämpor och livslånga sjukdomar skulle försvinna blott genom iakttagandet av naturens ordning någorlunda på detta område. Miljoner, som nu framsläpa sitt liv i elände eller befolka sjukhusen och fattighusen, skulle genom vägledning och karaktärsdaning i detta fall kunnat vara friska, arbetsföra och lyckliga människor. För att nu ej tala om de ekonomiska besparingar, som skulle uppstå för individ och samhälle. Man finner i stället hur de, som komma sig upp ekonomiskt och därigenom kunna ytterligare genom god bostad och annat befästa sin hälsa, söka livets trevnad i att vidga sin matordning. De svälla ut, bli däsiga och tröga, och på samma gång sväller det igen något inom dem, som förtar resonansen för andliga värden. Att ifrågasätta att sådana väldiga realiteter skola ägnas omtanke av statsmakter, det är emellertid enligt all erfarenhet ganska omöjligt.

En engelsk läkare, Alexander Haig, föreståndare för ett av de största sjukhusen i London, skriver: »Hos dieten ligger nyckeln till nio tiondelar av de sociala och politiska problem, som plåga vår nation och vår tid. Dieten, sådan den för närvarande är, är produktion av en väldig hop okunnighet. Den är orsak till ett hiskligt skövlande med tid och pengar. Den alstrar andliga och moraliska olämpor och bristfälligheter, förstör hälsan, förkortar livet och misslyckas i allmänhet fullständigt att uppfylla sitt ändamål.» En fråga, som kan föranleda så skarpa ord till och med från en erkänd fackman, skulle den ej ens vara förtjänt av ett övervägande?

En följd av, att kropp och själ på detta sätt ej ägnas tillbörlig vård, är att människorna tillgripa »njutningsmedel» för att hålla sig uppe. De behöva dem, mena de, för att pigga upp sina nerver, hålla den bortdöende arbetslusten vid liv och över huvud taget nödtorftigt

smörja ett maskineri, som vill rosta bort av försyndelser mot naturen. På detta sätt påskyndar man livslågans utslocknande, man må tända hur många cigarretter som helst, tömma det ena glasets efter det andra eller trösta sig med omåttligt kaffebruk. Man skall ha något roligt också, säger den tanklösa mänskligheten. Men vi förstå ej, att en sund själ i en sund kropp utan behov av sådana eggelser gör människan till en ung gud och att detta är en njutning, suveränt överlägsen den sällhet, som vi kunna förnimma i nattlig fest omtöcknade med ångor av tobak och sprit. Statsmakten gör ingenting, tvärtom, den påskyndar undergången. Kan den dessutom skaffa sig inkomster på sina undersåtars fördärv, skyndar sig den i stället att utnyttja en sådan lycklig möjlighet. Tobaksmonopolet är det sista förnäma exemplet. Men hur kan det vara annorlunda. Låtom oss en gång för alla förstå, att statsmakten och andra juridiska personer äro fiktioner. Makten är endast en förklädnad, bakom vilken dölja sig personer lika vanliga och konjunkturbestämda som vi andra människor.

Dietens betydelse är visserligen i praktiken icke alldeles förbisedd. Vid inträffade sjukdomar plägar förordas viss diet och dessa ordinationer grunda sig på den yttre erfarenheten i tidernas längd om olika näringsmedels inverkan på sjuka personer. Ofta grunda sig dessa ordinationer lika mycket på förmodanden, och misstagen äro säkerligen talrika för att icke säga ofantliga.

För de friska givas däremot inga allvarliga regler. Man har ju på känn, att man bör akta sig för utsvävningar, ehuru detta icke heller verkar avskräckande för många. Men även den dagliga aktningssvärda dieten är byggd på de grövsta förbiseenden och en okunnighet hos den stora allmänheten, som icke lämnar något övrigt att önska.

Ett grundfel är här, att vetenskapen på detta område också är i det närmaste lika obekant med förhållandena. Visserligen idkas åtskillig näringsfysiologi, som sysslar med att utgrunda födoämnenas näringsvärde och dylikt. Men den sysslar icke med näringsmedlens inverkan på hälsan, åtminstone endast ytligt på sidan om denna vetenskaps huvudsakliga uppgift. *Det näringshygieniska spörsmålet* är således i det stora hela ett ännu tämligen oupptäckt land även för vetenskapen. Det är då naturligtvis också omöjligt att giva den stora allmänheten någon riktig vägledning, även om man vore villig därtill.

Först på senaste tider har man i Nordamerika, som på många områden alltmer börjar överflygla Europa, sysslat med en del specialundersökningar på det näringshygieniska området. Den framstående upptäckten av de s. k. vitaminerna och deras betydelse för människo-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 3 saml. 34 häft. (Nr 94.)

kroppen har varit ett resultat därav. Inom Europa lär icke hava funnits hitintills något vetenskapligt institut för att studera dessa frågor och vägleda den lidande mänskligheten mer än uti Dresden. Där lär man också redan kommit till mycket betydelsefulla rön under ledning av institutets föreståndare, en svenskfödd man, herr Ragnar Berg. Institutet har emellertid stötts av privata medel och med kriget sinade denna inkomstkälla med påföljd, att institutet nu måst nedläggas.

En så viktig sak som upprättandet av dylika institut bör, såvitt jag förstår, ej längre få fördröjas. Lika väl som man med rätta anser sig omedelbart böra hjälpa dem, som nu hotas av hungersnöd i Ryssland, lika fullt bör man ej töva att hjälpa de svenska medborgare, som nu genom en okunnig diet förstöra sin kropp, ruinera sin familj, grundlägga en degenererad avkomma samt vålla sålunda många människors lidanden och undergång andligen, kroppsligen och ekonomiskt. Även det allmännas utgifter i sjukhusvård och fattigvård ökas genom en dylik frånvaro av förutseende. En sund själ i en sund kropp är ett applåderat program vid högtidliga tillfällen. Det är tid på, att något åtgöres för att det även må bli en praktisk verklighet i det levande livet.

Ett näringshygieniskt institut lär vara förenat med ganska avsevärda kostnader. Det kan därför synas olägligt att i dessa brydsamma tider föreslå en sådan utgift. Men för det första skulle väl en tövan här bli ett exempel på, hur snålheten bedrar visheten. För det andra tar emellertid i vårt land den s. k. utredningen en så lång tid, att det verkligen kan vara skäl att i tid begynna densamma. Avslutningen kan mycket väl då komma att sammanfalla med stigande konjunkturer, och skulle så icke vara händelsen, står det fritt för statsmakten att uppskjuta realiserandet, om den finner sig övertygad om dettas nödvändighet. Av vikt är under alla förhållanden att få sakens betydelse konstaterad samt något begrepp, hur ett dylikt institut bör organiseras och vad det kommer att kosta.

På grund av vad sålunda anförts hemställles,

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte låta utreda betydelsen av inrättandet i vårt land av ett näringshygieniskt institut samt organisationen av detsamma och dennas kostnader samt eventuellt för riksdagen framlägga de förslag, vartill förhållandena kunna föranleda.

Stockholm den 31 januari 1922.

Carl Lindhagen.